

mannäyttelyt ja olympialaiset, maailmanlaajuiset taidefoorumit sekä neuvostoinsinöörien konaktiit suomalaisiin insinööreihin.

Kaiken kaikkiaan konferenssin kymmenissä paneeleissa pureuduttiin Venäjän yhteiskuntaan ja kulttuuriin perinpohjaisesti ja todennäköisesti kaikista kuviteltavissa olevista näkökulmista. Varsinaista kulttuurihistoriaa oli tarjolla yllättävän vähän, mutta huolimatta siitä, että konferenssin pääpaino oli nykyajassa, oli historia-aiheita upotettu paneelien ja esitelmienkin sisään. Menneisyyttä käsiteltäessä haluttiin myös luoda yhteyksiä nykypäivään, ja toisaalta hyvin monen nykyhetken ilmiön käsittelyä selvennettiin historialla. Historiapoliitiikka ja historian käyttö olivat ymmärrettävästi hyvin edustettuina, samoin kuin Venäjän poliittisten toimijoiden itseymmärrys maan historiasta nykyhetken selittäjinä. Myös Ukrainan kriisi oli usein upotettuna paneelien sisään, mikä on osoitus tutkijoiden halusta ottaa kantaa myös nykypäivän politiikkaan.

On myös hyvä mainita konferenssia edeltänyt pyöreän pöydän keskustelu, joka toi konferenssiyleisön eteen ja tulevia päiviä pohjustamaan venäläisen kulttuurin ja kirjallisuuden merkinimiä. Venäläinen journalisti ja kulttuuripersoona Artemi Troitski, kaunokirjailija Roman Sentšin, kustantaja ja kulttuurivaikuttaja Irina Prohorova sekä journalisti ja tietokirjailija Kalle Kniivilä keskustelivat Venäjän kulttuurisesta nykytilasta. Maria Pettersson *Helsingin Sanomista* juonsi ja johdatti keskustelua. Miellyttävää jännitettä keskusteluun toivat Artemi Troitskin suorasanaiset ja pessimistissävyiset näkemykset ja Irina Prohorovan optimismi. Prohorova näki venäläisen kulttuurin tulevaisuuden hyvänä ja luotti etenkin nuorison kykyyn ja haluun toimia omaehtoisesti. Roman Sentšin puolestaan ihmet-

teli ”kulttuuripoliitiikan” olevan merkittävää politiikkaa – siinä kun yritetään yhdistää neuvostoajan supervallan ideaaleja valtiollisen politiikan myötä myös kaunokirjallisuuteen, jonka tehtävä on valoisampinakin aikoina kuvata ongelmia ja paljastaa kipupisteitä. Sentšin mielsikin kirjailijan enemmän reporteriksi kuin reformaattoriksi. Keskustelu käsitteli pitkälti venäläistä kulttuuria ja kirjallisuutta, joskin Kalle Kniivilä muistutti lopuksi, etteivät Venäjän yhteiskunta ja kulttuuri ole vain etnisille ja ortodoksivenäläisille tarkoitettu yhteiskunta ja kulttuuri.

Kolmeen intensiiviseen konferenssipäivään toivat ylimääräistä vilinää ja vilskettä osin samoille päiville osuneet Helsingin kirjamesut, joiden teemamaana oli Venäjä. Tämä merkitsi mo-

nille konferenssiosallistujille matkailua yliopiston ja messukeskuksen välillä vaihtuvissa rooleissa. Kulttuuriin painottuva Aleksanteri-konferenssi ja kirjamesut olivat molemmat tärkeitä tiedonvälityksen ja kansojenvälisen sillanrakennustyön areenoja. Yhtäältä kaikenlainen kulttuuri- ja ruohonjuuritason yhteistyö on aina, kulloisestakin kansainvälispoliittisesta tilanteesta riippumatta, hyvä keino hälventää epäluuloja ja lisätä ymmärrystä. Toisaalta taas akateemisen tason tutkimustyön tulosten käsittely kansainvälisesti sallii näkökulmien kirjon ja sitä kautta tutkimuskohdetta – Venäjää, sen yhteiskuntaa ja kulttuuria – opitaan ymmärtämään paremmin.

**Susan Ikonen
Meri Herrala**

Eurooppalaista Keski-Aasian tutkimusta Zürichissä

Joka toinen vuosi järjestettävä Euroopan Keski-Aasian tutkimuksen järjestön (European Society for Central Asian Studies, ESCAS) konferenssi pidettiin 8.–11. lokakuuta ensimmäistä kertaa Sveitsissä, Zürichin yliopistossa. Konferenssi oli jo 14., ensimmäinen järjestettiin vuonna 1985 Utrechtissa. Kongressi kokosi yhteen noin 150 tutkijaa paristakymmenestä maasta. Virallisesti englanninkielisessä konferenssissa käytettiin paljon myös venäjää. Huomattava osa osallistujista oli Keski-Aasiasta; yksittäisistä yliopistoista ehkä eniten osallistujia oli Nazarbajevin yliopistosta Kazakstanista. Se on englanninkielinen, korkeaan laatuun tähtäävä yliopisto, joka on haalinut opettajakuntaansa runsaasti ulkomaalaisia.

Yleinen huomio tämän kaltaisessa aluetutkimuksen konferenssissa oli se, että huomattava osa tutkijoiden ammattitaitoa on

paikallisten kielten ja paikallisten olojen tuntemus. Kun kielitaidon hankkimiseen menee aikaa (monet puhuivat useampaakin Keski-Aasian kieltä), teorioiden tunteminen ja vertaileva ote jää monilta vähemmälle. Suuri osa esityksistä oli juuri yhteen tapaukseen keskittyviä. Vertailevia näkökulmia toi esimerkiksi ainon virolaisen osanottajan, Eeva Keskulan (Max Planck Institute for Social Anthropology, Saksa) tutkimus Kohtla-Järven ja Karagandan kaivostyöläisistä, joiden asema on heikentynyt venäjän kielen aseman ja raskaan työn arvostuksen heikkenemisen myötä, mutta jotka rakentavat identiteettinsä edelleen työnsä ympärille ja suhtautuvat torjuen uusien kotimaidensa valtaväestöön.

Täysistuntoesityksistä Thomas Barfield (Bostonin yliopisto) pohti nostalgiaa imperiumeja luovana voimana. Aikaisemmin 1900-luvun alussa modernisoi-

tuvat valtiot, Neuvostoliitto tai Turkki, samoin kuin Euroopan valtiot, perustuivat positiivisiin tulevaisuuden odotuksiin, nationalismiin, hyvinvointivaltioon tai kommunismiin, mutta nykyisin kantavana voimana on paluu perinteisiin, sillä modernisaatio ei vetoa enää ihmisiin. Modernisaatio ei ole vastannut ihmisten odotuksiin, joten parempaa odotetaan paluusta menneeseen.

Adrienne Edgar (University of California, Santa Barbara) kertoi puolestaan kansallisuksien välisten avioliittojen aseman muuttumisesta Keski-Aasiassa. Neuvostoaikana kansallisuksien väliset avioliitot olivat osoitus modernisoitumisesta ja kansallisuuspolitiikan onnistumisesta, mutta ne nauttivat arvostusta myös Neuvostoliiton jälkeisessä Kazakstanissa, sillä kansalli-

suuksien välisiä eroja halutaan enemmän pienentää kuin korostaa. Kuitenkin esimerkiksi Tadžikistanissa suhtautuminen seka-avioliittoihin on muuttunut kielteisemmäksi.

Tadžikistanin etnistä muutosta käsitelti työryhmäesityksessä myös Wolfgang Holzwarth (Martin-Luther-Universität, Halle-Wittenberg), joka kertoi Tadžikistanin uzbekkien muuttaneen etnisen identiteettinsä tadžikeiksi, sillä se antaa paremmat mahdollisuudet menestyä opinnoissa ja valtion viroissa. Uzbekit ovat muuttaneet nimensä, vaihtaneet julkisilla paikoilla kielensä tadžikiksi ja ilmoittavat tadžikki-identiteetin myös väestönlaskennoissa. Neuvostoaikaisesta 23 prosentista uzbekkien osuus on pudonnut noin 14 prosenttiin, eikä syynä ole muuttoli-

ke tai ero väestönkasvussa.

Suomalainen oli tässä konferenssissa harvinaisuus, mutta myöskään Ruotsista tai Tanskasta ei ollut ohjelman mukaan kuin yksi osallistuja. Keski-Aasian tutkimus tuntuu olevan erityisen vahvaa Saksassa ja muualla Keski-Euroopassa.

Oheisohjelmassa oli tadžikistanilaisen Sirojiddin Jurajevin dutar-konsertti ja Kirgisiassa tapahtuneesta ympäristökatastrofista kertova Mirjam Leuzen filmi *Flower of Freedom*. Vapaa-aikaa oli varattu myös kaupungin katseluun ja Jurajevin konserttipaikalle siirtymiseen: konsertti järjestettiin keskustan kampuksella, kun itse konferenssi pidettiin Oerlikonin kampuksella, Zürichin messualueen läheisyydessä.

Jukka Pietiläinen